hazjajin

dejan simonović

go što podigne feredžu, a da je potom sve već gotovo, jer ma koliko taj bio priseban i brzo pobegao sa mesta događaja, uvek će se naći neko brbljivo stvorenje koje će događaj ispričati — zaista ima sudbine više nego je potrebno običnom smrtniku.

Ali, pogledajmo kako se u rečenim erotsko-istorijskim uslovima ponašaju žene...

Fatima je bila dvadesetjednogodišnja zabrađena lepotica koja se svakoga jutra šetala pokraj izazovno izloženih gomila povrća. Dvadesetjednogodišnja po svojim lepotica po očevim tvrdnjama, a zapravo je imala četrdest, i jedan strašan, večito krvav ožiljak na čelu. Još dok beše mlada, tek stasala za udaju, gradom se prosula priča o tome kako je sa trojicom raspojasanih i pijanih trgovaca otišla van grada i kako su joj tamo sva trojica redom zadizala feredžu, a ona se pritom razuzdano kikotala. Verovali, ili ne dežurnim gradskim ustima, tek, Fatima ostade usedelica.

— Gotovo! — rekla je oznojanom, nevešto izbrijanom trgovcu kada joj je ovaj, odvlačeći joj pažnju sočnim narandžinim plodom, na prevaru podigao feredžu.

— Šta je gotovo? Ništa nije gotovo! — uzviknuo je preplašeni Muhamed stežući narandžu do krvi — Evo, vratiću feredžu kako je bila...

Ali, dvadesetjednogodišnja lepotica čiji je ožiljak toliko preplašio sitnog, ne toliko krupnog trgovca, sada sama podiže svoj devojački veo i veoma razgovetno i staloženo, ali ipak dovoljno glasno da bi je okupljeni narod čuo, reče:

— Sada me moraš oženiti.

Način na koji je Muhamed pobegao sa mesta događaja i način na koji je kasnije vernom prijatelju i budućem kompanjonu Buridanu ispričao svoj ljubavni debakl, za našu priču manje su bitni od činjenice da se sutradan za tom istom tezgom pojavila oznojana i debela prodavačica koja je svoju robu nudila hrapavim, zacelo nevešto izbrijanim glasom. Buridan je od svoje nove susetke saznao da je Muhamed toga dana otišao na pecanje sa izvesnim Rašidom, a onda je bilo dosta šale i dva su prijatelja opet složno diskutovala o ženskom pitanju.

Zaista, kako se na Istoku postaje muškarcem? Čovek, makar mu kao Muhamedu bila četrdeset i neka, prvo ništa ne zna. Zatim u pričama ostalih muškaraca, koji su takođe jednom morali postati to što jesu, čuje da postoje žene, da su, čak, žene veoma važne u životu jednog muškarca, te da im treba zadizati feredže u što većem broju. Zadizao, ili ne, budući muškarac pre svega mora među ostalim muškarcima, bili oni muškarci, ili još ne, marljivo propagirati ideju muškaraštva. Tako dolazimo do situacije slične onoj u našim krajevima: ljudi se rađaju, postaju muškarci, stare i umiru, a žene pritom mogu, ali ne moraju postojati.

Vratimo se, međutim, na dan kada je sitni, ne toliko krupni trgovac Muhamed prodavao svoje povrće prerušen u ženu. Nije li poželeo da iskoristi prirodnu neopreznost svojih klijentkinja? Nije li prvoj koja je naišla zadigao feredžu, a ova potom ushićena odjurila i sledećih dana širila po gradu jednu sasvim novu modu koju bismo, pretendujemo li na naučnu objektivnost, morali nazvati društveno devijantnom? Nije li se nedugo zatim moglo desiti da poneka klijentkinja i Muhamedu zadigne? I nije li, enfin, to bio razlog da trgovac ponovo pokaže javnosti svoje pravo, nevešto obrijano lice?

Sve je opet bilo kao nekad, pa čak i bolje. Buridan i Muhamed su spojili svoje pretovarene tezge, istakli natpis: »B. and M.« i nastavili da provode dane odbijajući dimove iz zajedničke nargile i pokatkad razgovarajući.

— Kad ćeš... — zaustio je Buridan da upita Muhameda kad će da se ženi.

— Nikad, Buridane, nikad... — mrsio je ovaj i ne znajući da mu je sudbina već spremila zamku.

Mamac je bila vitka, graciozna prilika što se zadržala kod tezge upravo u času kada je na Buridana bio red da usisa svoj duboki, vodom rashlađeni dim. M. iz firme »B. and M.« spremno je poskočio dohvatajući svojim bradavičavim šakama jednu golemu voćku da je pohvali, a onda je, vođen nekim unutarnjim (Istok ih je pun) glasom, upitao klijentkinju:

— Šta ti je ovo? — i istim kažiprstom kojim je pokazao to nepostojeće »ovo« zadigao joj feredžu.

— Gotovo! — ošinuo ga je prozukli bariton — sada me moraš oženiti!

Iz široke, uzbibane halje proviri cev revolvera i Muhamed nije imao kud. Bilo je zaista gotovo.

XY—001 naprosto beše ovejani internacionalni špijun i kontra-špijun koji je, boraveći u toj dalekoj zemlji na specijalnom zadatku, morao sebi pribaviti kakvo pouzdano konspirativno obličje. U prvo vreme, kada je Istok još bio nevin, feredža je predstavljala dovoljnu, čak idealnu zaštitu. Kasnije, XY je susretao sve više napasnika, čak: napasnica, i okolnost da nikada nije provaljen ima da zahvali jedino činjenici da su sve te muškarčine, čak: ženetine, bežale glavom bez obzira čim bi ugledali njegove duge špijunske brke.

Rešivši napokon da ne izaziva nesreću, a znajući da su udate žene u ovoj zemlji tabu, XY—001 odluči da se uda za trgovca Muhameda. Prišao je tezgi i u par sekundi, bez ijednog hica, sve je bilo gotovo.

Danas je Istok nešto sasvim drugo. I Buridan, kao i izmišljeni Rašid takođe su oženili špijune. »B. and M.« je prerastao u veliku internacionalnu kompaniju, iz lenjog trgovačkog grada nestalo je prašine i naselili su se parking-satovi, Fatima zbrisala na Zapad, samo su feredže odolele vremenu, jer pojavile su se neke čudne feministkinje koje propovedaše čednost i uzdržavanje od zadizanja, a predvodila ih najvatrenija kojoj pravo ime beše baš XY—001.

Ima baš svakakvih ljudi na ovome svetu. Debelih i mršavih, prznica i pomirljivih, spretnih i trapavih. Ko će sve to i nabrojati? Sasvim je dovoljno da uvek možemo reći — taj je takav i takav, onaj — onakav i onakav.

Drug Lavrentije Berija bio je čovek veseljak, voleo je taj iznad svega meko žensko i tvrdu šalu. Već po profesionalnoj navici uredan, ako ne i pedant, sakupljao je kako prvo, tako i drugo. Stisnute u kartoteci zvanoj »ženska«, ležale su jedna kraj druge Nataša i Sonja, Aglaja i Zinaida. U onoj »vickastoj« kočoperile su se šale uperene protivu narodne vlasti. A dača, ona se skrila u samom srcu, pohlepnom kulačkom rukom neoskrvnute, šume. A u dači pod staklen, ispod poda potok. I potok — teče li teče.

Jutro je čisto i sveže i noć je bila vesela. Sve u svemu, da se bolje ne može ni zamisliti.

Ali se Čoveku ponekad ne da, pa ne da. Sve je tu, a opet, kao da ničega nema, pa ti dušu pritisne nekakva seta, nekakva melanholična tuga, šta li je?

Tako Matrjona Filipovna, verna domaćica dače, zatiče druga Beriju prućenog podrbuške po podu, lica priljubljenog uz staklo.

Ah, ta današnja mladež, pomisli sažaljivo. Ne dozvoljava sebi ni trenutka odmora. Rad pa terevenke, rad pa terevenke. I tako iz dana u dan. Sasvim će se uništiti. A tako mio dečak i mudra glavica.

Približi mu se tiho, klekne.

— Doručak je spreman, Lavrentuška — šapne, nežno mu provukavši prste kroz kosu.

— Neću da doručkujem — odgovara ovaj jogunasto.

— Vruće sam ti piroge spremila.

— Neću ništa da jedem, mamočka. Zato što sam rešio da umrem. Došlo mi je nekako mnogo teško i hoću da umrem. Eto, zainat.

— Prvo jedi pa posle umri, Lavrentuška. Gospod je prema sitima milosrdniji.

Lavrentije se odigne i sedne, ruku obavijenih oko kolena.

— Zašto teče potok, mamočka? — pita razdraženo.

— Pa tako, teče. Svevišnji odredio da teče i on teče.

— Svevišnji, nije nego. Niko drugi nego on. Pita se tu valjda nešto i narodna vlast? Je li njemu narodna vlast dala dozvolu da teče? Nije. Teče, znači, samovoljno. A samovolja je pobuna, a pobuna je kontrarevolucija, mamočka. A za kontrarevoluciju zna se šta sledi. Naredićу da ga zaustave.

— A da ti posle ne bude krivo, Lavrentuška?

— Pa neka, neka mi bude krivo. Šta mari. Odmah ću da naredim. U stvari neću. Prvo ću da čitam viceve i da pogledam ženske. Pa ću tek onda da naredim za potok. Pa ću posle da umrem.

Matrjona se izgubi, Lavrentije isplazi jezik potoku, doći ću ja tebi glave, gnjido izdajnička, prosikće zlobno.

Matrjona je ponovo tu, sa debelim fasciklama u naručju.

— Jesi mi donela one u Beriji? Mnogo volim viceve o Beriji.

— Nego šta nego da sam ih donela, najmiliji moj.

— Čitaj ti. Mnogo volim kada mi ti čitaš.

Matrjona nasumce vadi jedan od listova.

— Dođe tako drug Ivanuška kod druga Berije i pita:...

— Čekaj malo, mamočka — lice Lavrentijevo se iskrivi u grimasu gađenja. — Kako to oni misle da drug Ivanuška dođe kod druga Berije? Tek tako, je li? Dune mu, pa bup?! Glupo. Neoprostivo glupo. I kako se tamo neki Ivanuška uopšte usudio da nešto pita druga Beriju? Sve besmislica do besmislice. Dosadilo mi da slušam takve budalaštine. Dodaj mi, deder, ženske da ih malo opipam.

I »ženske« fascikle se smesta spustiše uz bok druga Berije. Ovaj ih lagano prevrće pre nego se odluči koju će otvoriti. Nezgoda je to sa ženama što ih čovek nikako ne može imati sve u isti mah.

— Sonječka Aleksandrovna Kostunov — čita, coknuvši najpre jezikom. — 92, 78, 96. Oči bledo plave. Kosa dugačka i crna. Sise kruškolike. Dupe obilato, nikako preveliko. 18 godina. 25. 02. 1949. od 18^{30} do 20^{45}. Četiri puta. Dva puta straga, od čega jednom analno. Ne vrišti, jedva ako ponekad zastenje, ali voli da grebe. Predata drugu Njikiti na dalju obradu.

Izgovorivši Njikita, Lavrentije kao da se ne-

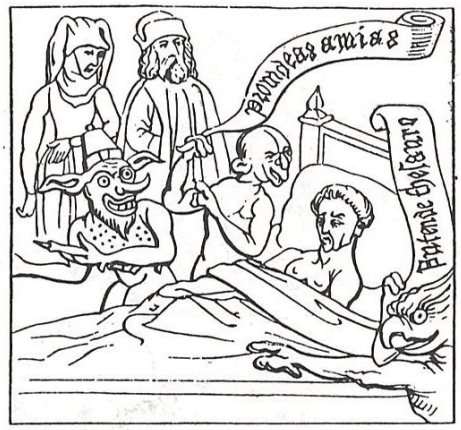

što zagrcne. Baš sam ja neka prokleta budala, pomisli. Idiot nad idiotima.

— A dosadile su mi i ženske, mamočka. Misliš da mi je ijedna rekla hvala? Ni da pomisli. Nezahvalno je to, i pritvorno i podmuklo. I glava mu ništa ne razume. Ni koliko mačkina. Kao da je sprovoditi ljubav sa Lavrentijem Berijom isto što i sprovoditi ljubav sa nekakvim tamo mašinistom ili mašinovođom. Ne, i sto puta ne. Sprovoditi ljubav sa Lavrentijem Berijom znači sprovoditi ljubav sa narodnom vlašću. A sprovoditi ljubav sa narodnom vlašću znači primiti u sebe tu istu narodnu vlast. A šta to radi? To vrišti, ječi, stenje ili leži pod tobom kao klada, pa se onda obuče, sečaka da mu daš haljine, čarape i gaćice, ako može svilene, i ide kući. I ništa u njemu ne ostane. Magarac u Beč, magarac iz Beča. A hazjajin umire.

Lavrentije se uspravlja i hoda mlatarajući rukama.

— Leži u krevetu, potok teče, i on umire. I posle kažu: moć! Šta vredi moć kada najmoćniji među moćnima crkava kao poslednji mužik ili pseto?!

— Svi umiru — tiho će Matrjona Filipovna. — Tako je određeno.

— A Njikita se domunđava sa Maljenkovim, a Maljenkov se domunđava sa... I uopšte se svako sa svakim domunđava. Povlače se po ćoškovima i šapuću jedan drugom na uvo. Golubići. Domunđavaju se kako će vlast, budale, deliti. Kako će se na hajzajinovoj udovici skupa zadovoljiti. Nije im vlast drolja pa da se podaje svakom ološu. Ta žena može pripasti samo jednom — hazjajinovom nasledniku. A taj je naslednik Lavrentije. Ili misliš, mamočka, da tu može biti nekakvog drugog naslednika?

— Ma kakvog drugog, Lavrentuška?!

— Da ne bi taj bio onaj švindler Njikita? Onaj što je pred hazjajinom kazačok sve u šesnaest igrao? Evo, ovako igrao.

I Lavrentije se oslanja šakama o pod, izbacuje noge, pokazujući kako je to Njikita igrao kazačok. Pa još usklikuje: raz, dva, tri!

— Sva se, žaba kreketava, zadihala i znoj je oblio, a nije ni čelo da obriše smela. I to da mi sutradan hazjajinovu udovicu zajaše? Nikada, mamočka! Nikada!

Izmoren, Lavrentije se ponovo spušta na pod.

— Pirogi će se skroz ohladiti, Lavrentuška — molećivo će i nutkajući Matrjona.

— Do grla mi je tih tvojih piroga, mamočka. Ovde su mi seli ti tvoji pirogi — kaže drug Berija mrgodno. — A može biti da on i ne umire? On ne može umreti, je li tako mamočka?

— Nikako ne može, najmiliji moj.

— On to nas samo iskušava. Pravi se da bi video ko je kakav i ko je ko. Leži tamo, oči mu zatvorene, a kroz trepavice gviri. I pamti. Sve pamti. Pa će onda ustati i reći: »Hapsi izdajnike, Lavrentije!« Zato što Lavrentije jedini nije pomislio... Je li tako da Lavrentije nikad nije pomislio, mamočka?

— Tako je, Lavrentuška.

— A onda će da radi konopac. Ja strašno volim konopac. Vežeš, zategneš i hop!

Hop, hop, hop, skakuće drug Lavrentije Berija, prvo na levoj, onda na desnoj nozi. Pa se ponovo prući po podu i duboko zamisli.

A i prstom im je zapretio, mamočka. Evo je ovako prst podigao pa ga napred-nazad cimnuo. Ne, on neće umreti. Bilo bi to mnogo nepravedno da on umre. On će...

Lavrentijevo lice ozari širok, radostan osmeh.

— Čemu si se ti to obradovao, najmiliji moj Lavrentuška?

— On će se u nebo vazneti.

Sada se i Matrjonine usne razvukoše u blag, topao osmeh. Priseti se svog pokojnika, što se u ratu vazneo. Poljem trčao, na minu stao i odlepršao. Kao ptičica.

— Evo će ovako to biti. Evo ovako, mamočka. Evo je ovde dača. I u dači krevet. I u krevetu hazjajin. A oko dače straža. Sve moji momci. Delija do delije. Pa onda oni ašov u ruke, vrt obrađuju i da nikne sade. Pa seme zatrpaju. Posle, bumbara-bum, bum-bum! Prašti li vatromet, prašti. I narod kliče, a on leti, leti, leti. Visoko, visoko, visoko. Pa ja ostanem dole i on mi odozgo šapuće, tako da niko drugi ne čuje.

I Lavrentije zatvori oči. I Matrjona zatvori oči. I oboje gledaju kako on leti, leti, leti.

Prvi se prenu Lavrentije.

— Daj, deder, taj tvoj doručak, mamočka. Predomislio sam se, neću da umrem, Zainat neću.

Matrjona Filipovna, sa uzdahom olakšanja, korakom hitrim ali dostojanstvenim, izlazi.

sudbonosni susret

propalog pesnika Aleksandra Bošnjaka-Ace iz Silbaša i nesuđenog naučnika iz Novog Sada dr Spevaka.[1]

zoroslav jasenski

Dr Spevak (polupijano, lukavo): Gde stanuješ?

Aca (svađalački): Tamo gde me niko neće naći!

Dr Spevak (sladunjavo, još lukavije): A ko te traži?

Aca (još svađalačkije): Niko mene ne traži, niko!

Tu je Aca ljutito skočio na noge, udario pesnicom po stolu i, prkosno isturivši bradu, pred začuđenom kafanom istresao k'o iz rukava:

Čestitka Josifu-Brou-Titu

Što si prošo pa nije ni čudo,
— prebrodio si sve životne škole.
Čvrsto srce i čelična volja,
— i ovo će jednom da prebole.

Posle zla mora doći bolje,
— ali narod zate nosi tugu.
Ubeđen sam da još jednom,
— sa Srbima — proćeš svu zemaljsku kuglu.

Ustaj Tito s ljubljanskog kreveta
— mnogo tebe u životu čeka!

Posle su pili, Dugo, na miru. A posle — posle su bili u nekom jako mračnom selu. Toplo, svetla nigde, samo na nebu dve-tri poluslepe zvezde.

Dr Spevak (pijano, zatvarajući-otvarajući čas jedno, čas drugo oko, kao sova, grebući se šiljastom čačkalicom po glavi): Gde stanuješ?

Aca (izvlačeći se iz zelenog auta[2]. Na jednoj mu nozi, umesto cipele, zavezana kapa a na glavu, umesto kape, nabio staru cipelu): Eno tamo.

Široko dvorište, žičana ograda. Po dvorištu razbacana crna priviđenja, olupine, balvani.

Zvuk električnog zvonceta (!) u mraku.

Pojavila se u okviru vrata, obasjana mutnom svetlošću.

Aca (zabrinuto, poluglasno): Jovanka je bez suknje. (Zatim glasnije): Jovanka, ti ideš bez suknje!

Jovanka (ne odgovara, vuče se, ogromna, nabrekle trbušine, listova poput buradi, pokrivena krpom, koja pijanog dr Spevaka veoma smelo asocira na ženski kombinezon. Dovukla se do polurazvaljene žičane kapije, stala da čačka oko brave. Mogla je da ima šesnaest, ili tridesetšest godina. Prilično se raskrečila.)

Doktor nauka je napipao krv na erudicijom ovenčanoj glavi. Stisnuo je čačkalicu čvršće i stao da svrdla. Ubrzo, čačkalica je stajala u glavi sama, bez ičije pomoći. Nikako nije uspevao da fokusira predmete. Oči su mu plivale u nekoj zejtinastoj tečnosti, klizile naokolo bez koordinacije, svako okce za sebokce. Popilo se, ne samo sa Acom, već i sa onim advokatom, koji je pričao kako je nedavno pijan po kiši uleteo motorom u jendek pun vode, upao do grla, pa se tamo i upiškio, i ukakio, no da se udavi nije mogao, jer ga je, onako olakšanog, svaki put kad bi se zagnjurio voda izbacila na površinu, kao loptu, ili kao trulo jaje.

Jovanka (svom čoveku, žovijalno): Di si, pesniče! (Nakon tog uzleta ponovo je zapala u letargiju i, još više se raskrečivši, ravnodušno smanjila opšti tonus mišića. Začulo se upozoravajuće šištanje a zatim udarac mlaza o kamen. Jovanka je piškila, stojeći, sve muvajući ključem oko one brave. Ma — šta piškila, pišala, debelo šorala, k'o kobila, k'o kraljica pišanja. Zlatne kapi prštale su unaokolo, zalivale sve prisutne: Acu, dr Spevaka i ostale, ako je još nekog tamo bilo, njihove cipele, pantalone, dlanove, grudi, brade, isplažene jezičine...)

Tu je Aca nogom u kapi ljutito raspalio po stubu kapije, bolno jauknuo a zatim, prkosno isturivši bradu, istresao k'o iz rukava: